

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων
ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

**Παραδειγματικό σενάριο
στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας**

«Πόλεμος και ειρήνη»

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2011

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ	4
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	4
ΣΤΟΧΟΙ-ΣΚΕΠΤΙΚΟ	4
ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΦΑΣΕΩΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ	5
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	9

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος

«Πόλεμος και ειρήνη»

Δημιουργός

Πέτρου Κωνσταντίνος

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Διδακτική ενότητα

«Πόλεμος και ειρήνη» (ΣΤ΄ Δημοτικού, τ. Γ΄, σ. 79)

Τάξη

ΣΤ΄ Δημοτικού.

Χρονική διάρκεια

Θα απαιτηθούν 1-2 διδακτικές ώρες με διακοπές

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η παρούσα δραστηριότητα προτείνεται ως επέκταση — συμπλήρωση των ασκήσεων 7 και 8 του βιβλίου της *Γλώσσας* (Γ΄ τεύχος, σ. 79), που αφορούν τη χρήση των λόγιων προθέσεων στη σύνθεση λέξεων. Οι μαθητές χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες των ηλεκτρονικών λεξικών καθώς και τη μετάβαση σε ιστοσελίδες με σχολικά εγχειρίδια ανακαλύπτουν την ποικιλία των σύνθετων λέξεων που προκύπτουν με τη χρήση αυτών των προθέσεων.

Γ. ΣΤΟΧΟΙ-ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Ο βασικός σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι η αξιοποίηση των ΤΠΕ και η χρήση τους στην επίτευξη των στόχων του σχολικού βιβλίου. Κρίθηκε απαραίτητος ο εμπλουτισμός της διδασκαλίας με την περαιτέρω διερεύνηση σε ηλεκτρονικά λεξικά, για να μπορέσουν οι μαθητές να παρατηρήσουν την εκτεταμένη χρήση των λόγιων προθέσεων — κυρίως σε σύνθεση με ρήματα. Η κατανόηση της

σημασίας καθεμίας λόγιας πρόθεσης στην σύνθεση των λέξεων αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία οι μαθητές θα μπορούν στο μέλλον να ερμηνεύσουν παρόμοιες λέξεις. Επιπλέον, οι ασκήσεις της δραστηριότητας στοχεύουν στην καλλιέργεια του προφορικού και του γραπτού λόγου καθώς και στην εξοικείωση με ορισμένες πτυχές των νέων γραμματισμών που εκπορεύονται από τη χρήση των ΤΠΕ.

Δ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΦΑΣΕΩΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Σ. 79, μετά την άσκηση 8

7. Συμπληρώστε το κείμενο με λέξεις σύνθετες με προθέσεις:

Ο πόλεμος αρχίζει από τα θρανία

Με τον πρόσφατο πόλεμο που συγκλόνισε την παγκόσμια κοινή γνώμη, μια εύλογη απορία των παιδιών είναι «γιατί να γίνεται πόλεμος;» και «πώς θα μπορούσε να σταματήσει;». Η απάντηση βρίσκεται στο πώς (εκ + παιδεύομαι) ο άνθρωπος από μικρή ηλικία για να (αντί + μέτωπο) (συν + κρούση) και διαφωνίες σε (διά + πρόσωπο) και ομαδικό επίπεδο. Το σχολείο μπορεί να (από + τελώ) το χώρο όπου το παιδί μαθαίνει την ειρηνική (επί + λύση) διαφωνιών και συγκρούσεων.

Σε πρώτο επίπεδο προτείνεται η διαμεσολάβηση των (συν + μαθητής). Στις δύσκολες συγκρούσεις τις οποίες δεν μπορούν να λύσουν μόνοι τους οι (εν + πλέκω), είναι χρήσιμη η ύπαρξη ενός (εκ + παιδεύομαι) σώματος συμμαθητών που θα (προ + τείνω) λύσεις. Αυτό γίνεται σε (συν + έργο) με τους δασκάλους.

εφημερίδα *Το Βήμα*, 25/5/03 (δασκευή)

8. Παίξτε με το διπλανό σας και βρείτε για καθεμία από τις λέξεις που συμπληρώσατε και άλλες λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Εάν δυσκολεύεστε, συμβουλευτείτε το λεξικό σας. Νικητής θα είναι αυτός που βρήκε τις περισσότερες λέξεις της οικογένειας.

Με το τέλος της άσκησης 7 και με αφορμή την άσκηση 8 γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια για τις λόγιες προθέσεις και τη σημασία τους, καθώς και για το γεγονός ότι

οι προθέσεις αυτές χρησιμοποιούνται πολύ συχνά ως α΄ συνθετικό στη σύνθεση λέξεων, και μάλιστα μεταδίδουν την ειδική σημασία τους στη νέα, σύνθετη λέξη. Αυτό μπορούν οι μαθητές να το επιβεβαιώσουν άμεσα, μεταβαίνοντας και στο βιβλίο της [Γραμματικής](#). Υπενθυμίζεται επίσης ότι το φαινόμενο αυτό το έχουν συναντήσει οι μαθητές και στην Ε΄ Τάξη (ενότητες 9 και 13).

Χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και αναλαμβάνουν να εξετάσει η καθεμία πώς διαμορφώνεται ένα ρήμα σε σύνθεση με τέτοιες προθέσεις. Η πρώτη ομάδα εξετάζει το ρήμα «βάλλω». Οι μαθητές μεταβαίνουν στο [Αντίστροφο Λεξικό](#) της Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και πληκτρολογούν το συγκεκριμένο λήμμα. Τα 53 αποτελέσματα της αναζήτησης είναι πολλά, και μάλιστα αρκετές από τις λέξεις είναι άγνωστες στους μαθητές (αποτέλεσμα κυρίως της σύνθεσης του ρήματος με δύο ταυτόχρονα προθέσεις). Ας περιορίσουμε λίγο το υλικό, για να μπορέσουμε να το χειριστούμε καλύτερα. Μεταβαίνουν λοιπόν στο [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη]) και πληκτρολογούν «%βάλλω» (με τόνο ή χωρίς, δεν έχει σημασία, καθώς το αποτέλεσμα είναι το ίδιο). Τα αποτελέσματα που προκύπτουν με βάση την αναζήτησή μας είναι λιγότερα (28) και πιο πρόσφορα γι' αυτό που εξετάζουμε, χώρια που οι μαθητές μπορούν ταυτόχρονα να δουν και τη σημασία των ρημάτων που προκύπτουν.

Παράλληλα η δεύτερη ομάδα κάνει ακριβώς το ίδιο με το «φέρω», η τρίτη με το «γράφω» και η τέταρτη με το «λαμβάνω». Στο τέλος οι ομάδες ανακοινώνουν τα αποτελέσματά τους στην ολομέλεια και στη συζήτηση που ακολουθεί τονίζεται ιδιαίτερα το φαινόμενο της σύνθεσης ρημάτων με δύο προθέσεις ταυτόχρονα. Στη συνέχεια οι ομάδες καλούνται να καταθέσουν τις απόψεις τους για το πόσες λέξεις μπορούν να σχηματιστούν με πρώτο συνθετικό μια λόγια πρόθεση. Για να τεκμηριώσουν την –κατά πάσα πιθανότητα– γενική άποψη ότι είναι πολλές, ζητείται να χρησιμοποιήσουν ένα ακόμη ηλεκτρονικό λεξικό. Επειδή οι λέξεις που θα προκύψουν –και ηλεκτρονικά– είναι πολλές, και θα ανήκουν στην ίδια οικογένεια, είναι χρήσιμο να επιλέξουν μόνο τα ρήματα με πρώτο συνθετικό μία λόγια πρόθεση. Μεταβαίνουν στον ηλεκτρονικό κόμβο του ΚΕΓ, στη σύνθετη χρήση Λεξικών

και χρησιμοποιούν το [Εργαλείο Λεξικού Κοινής Νεοελληνικής](#). Στις «Επιλογές Αναζήτησης» στη θέση «Λέξη» πληκτρολογούν οι μαθητές της πρώτης ομάδας «υπο%». Στη θέση «Τύπος Λήμματος» επιλέγουν από το πτυσσόμενο μενού τη λέξη «ΡΗΜΑ», για να περιορίσουν τα αποτελέσματα μόνο στα ρήματα. Επιλέγουν «αναζήτηση» και στα αποτελέσματα εμφανίζονται 60 λέξεις. Με την επιλογή ρήματος και πατώντας «Πρόσθεση ενός», οι μαθητές διαλέγουν από το σύνολο 6 ρήματα που τους φαίνονται περισσότερο γνωστά-οικεία. Επιλέγουν «Σημασίες» από τις «Επιλογές προβολής άρθρου» και πατούν προβολή. Σε μια νέα σελίδα εμφανίζονται τα 6 ρήματα με τις σημασίες τους. Γράφουν στο τετράδιο 6 παραδείγματα-προτάσεις με τα ρήματα αυτά. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται ταυτόχρονα από τις άλλες τρεις ομάδες με τις προθέσεις μετα-, εν- και ανα- αντίστοιχα. Στη συνέχεια ανακοινώνουν στην ολομέλεια τα παραδείγματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των ρημάτων και γίνεται προσπάθεια να συνταχθεί ένα ενιαίο κείμενο με όσο το δυνατόν περισσότερα εμπρόθετα σύνθετα ρήματα μπορούν.

Επειδή όμως αρκετά ασχολήθηκαν με τα ρήματα, προτείνουμε στις ομάδες να δοκιμάσουν και με ουσιαστικά, καθώς και η άσκηση 7 του βιβλίου περιέχει μερικά. Έτσι, κατά τον ίδιο τρόπο, όπως και με τα ρήματα, μεταβαίνουν στο [Εργαλείο Λεξικού Κοινής Νεοελληνικής](#), πληκτρολογούν «%μέτρηση%», «%πρόσωπο%», «%βολή%» και «%φορά%». Επιλέγει η κάθε ομάδα από το σύνολο των αποτελεσμάτων 6 εμπρόθετα σύνθετα ουσιαστικά που επιθυμεί, στη συνέχεια επιλέγει «Σημασίες», αλλά και «Παραδείγματα», αφού ήδη στις ομάδες οι μαθητές δημιούργησαν τα δικά τους παραδείγματα, και επιλέγει «Προβολή». Τα αποτελέσματα τα ανακοινώνουν στην ολομέλεια και γίνεται προσπάθεια –μετά από συζήτηση– από όλους να βρεθούν κι άλλες τέτοιες λέξεις σαν τις 4 παραπάνω— και γιατί όχι, επίθετα.

Μια από τις λόγιες προθέσεις που χρησιμοποιείται συχνά (είτε ως εκ- είτε ως εζ-) θα απασχολήσει στη συνέχεια τους μαθητές. Μεταβαίνουν στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) –σε ολομέλεια– και πληκτρολογούν «εκ%». Παρατηρούν στην πληθώρα των αποτελεσμάτων ότι αρκετές από τις λέξεις δεν τους ενδιαφέρουν επί

του παρόντος, αφού δεν προκύπτουν από τη σύνθεση με την πρόθεση εκ-. Το ίδιο κάνουν και πληκτρολογώντας εζ-. Κι εδώ θα δουν αρκετές λέξεις, άλλες που έχουν α' συνθετικό την πρόθεση εζ-, κι άλλες που δεν έχουν καμία σχέση με αυτήν. Γίνεται προσπάθεια, αφού γράψουν οι μαθητές τις λέξεις σε επεξεργαστή κειμένου, να διατυπώσουν τον κανόνα και να συμφωνήσουν ότι το εκ- χρησιμοποιείται όταν το δεύτερο συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο, και το εζ- όταν το δεύτερο συνθετικό αρχίζει από φωνήεν. Για να επιβεβαιώσουν τον κανόνα, οι μαθητές επισκέπτονται στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#), πληκτρολογούν εκ%, πατούν «Βρες» και τον βλέπουν ξεκάθαρα.

Κατόπιν οι μαθητές καλούνται να θυμηθούν την άσκηση στο [τετράδιο εργασιών](#) (Β' τεύχος, σ. 65) που έκαναν στην Ε' Τάξη, να ασχοληθούν δηλαδή με την πρόθεση συν-. Γίνεται συζήτηση για την πολυμορφία των λέξεων που προκύπτει από τη χρήση της πρόθεσης συν- και συμφωνούν ότι αυτή η πρόθεση αλλάζει ανάλογα με το αρχικό σύμφωνο του δεύτερου συνθετικού κατά τη διαδικασία της σύνθεσης. Για να έχουν οι μαθητές ολοκληρωμένη εικόνα των αλλαγών που γίνονται, μεταβαίνουν στο [Εργαλείο Λεξικού Κοινής Νεοελληνικής](#), πληκτρολογούν «συ%», επιλέγουν «ΡΗΜΑ» και «αναζήτηση». Στα αποτελέσματα μπορούν να δουν όλα τα σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό το συν-. Στη συνέχεια καταγράφουν σε επεξεργαστή κειμένου τις ιδιομορφίες που προκύπτουν, με σκοπό να καταλήξουν σε έναν κανόνα, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα. Η βοήθεια του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητη και κατευθύνει τους μαθητές όπου χρειάζεται.

Το συν- + γίνεται:	Παράδειγμα
συν + φωνήεν = συν-	συν + υπεύθυνος = συνυπεύθυνος
συν + π, β, φ, ψ = συμ-	συν + πολίτης = συμπολίτης
συν + τ, δ, θ = συν	συν + δεσμός = σύνδεσμος
συν + ζ = συζ-	συν + ζω = συζώ
συν + ξ = συξ-	συν + ξύλο = σύξυλο
συν + σκ = συσκ-	συν + σκέψη = σύσκεψη
συν + σπ = συσπ	συν + σπουδάζω = συσπουδάζω

συν + στ = συστ-	συν + στεγάζω = συστεγάζω
συν + ν = συνν-	συν + νέφος = σύννεφο
συν + μ = συμμ-	συν + μαθητής = συμμαθητής
συν + λ = συλλ-	συν + λόγος = σύλλογος
συν + ρ = συρρ-	συν + ρίζα = σύριζα
συν + σ = συσσ-	συν + σώμα = σύσσωμος

Ε. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η δραστηριότητα που αναφέρεται παραπάνω εμπλουτίζει το μάθημα με στοιχεία που περιέχονται σε πόρους που προέρχονται από ΤΠΕ, χωρίς να ξεφεύγουν από τη λογική και τη σειρά που έχει το σχολικό εγχειρίδιο. Η δραστηριότητα είναι μεγάλη σε σχέση με το διαθέσιμο διδακτικό χρόνο. Πολλά όμως από αυτά που προβλέπεται να πραγματοποιηθούν οι μαθητές τα έχουν επεξεργαστεί και στο παρελθόν, στην Ε΄ Τάξη. Ενδέχεται ο διδακτικός χρόνος να παραταθεί κατά 1 ώρα. Αν υπάρχει διαδραστικός πίνακας στην τάξη, οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι καλό να γίνουν στην ολομέλεια με τη συμμετοχή κάποιου μαθητή.